

А.П. Каніщенко

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

**ПІЗНАЄМО СЛОВО
В РІЗНИХ ПЛОЩИНАХ**

Ми і природа — єдині

Посібник для 3–4 класів

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

Богдан

Рекомендовано Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 1 від 19 вересня 2019 року)

Рецензенти:

експерт комісії з педагогіки і методики початкової освіти науково-методичної ради
МОН України, кандидат біологічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики
початкового навчання НПУ імені М. П. Драгоманова

Телецька Людмила Іванівна

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри рідної мови і методики
викладання Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Гузар Олена Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики викладання
в початковій школі ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка

Мамчич Олена Борисівна

старший учитель, учитель вищої категорії школи I–III ступенів № 134
імені Ю. О. Гагаріна

Єрстова Тетяна Василівна

Посібник «Літературне читання. Пізнаємо слово в різних площинах» буде корисним фахівцям початкових класів, вихователям та батькам, які зацікавлені в інтелектуальному розвитку своїх дітей.

Зі словом потрібно учнів знайомити не лише як з основною одиницею мовлення, його лексичним значенням, а й місцем його використання в світовому просторі, за методом «Кубування» технології ЧПКМ (читання та письмо критичного мислення).

Кожна сторона КУБА може не лише розповісти про появу слова, його використання в мові для розвитку творчості, креативності учнів, в літературних джерелах, усній народній творчості, фразеологізмах, а й слугувати для виявлення та розвитку творчості, креативності, пізнавального інтересу, потенційних можливостей.

Площин для усвідомлення багатозначності слова у світовому просторі є багато: мовознавча, літературознавча, образотворча, природознавча, музична, фразеологічна, усної народної творчості, поетичного мислення, активізації образного мислення і т.п. Але для кожного окремо взятого слова для опрацювання потрібно обрати ті площини, які дадуть можливість дізнатися про нього багато цікавого з погляду пізнання його використання в художніх текстах, казках, легендах, поезії, фразеологізмах.

А головне — це завдання в методичному апараті. Вони мають бути спрямовані на міжпредметні зв'язки природничих наук, мови, літературного читання, розвитку мовлення. Учні повинні без примусу вчитися доводити, логічно мислити, порівнювати, використовувати знання, здобуті самостійним шляхом.

Усі матеріали посібника опрацьовані професором Каніщенком Антоніною Пантелеймонівною та прорецензовані експертом комісії з педагогіки і методики початкової освіти науково-методичної ради МОН України, кандидатом біологічних наук, доцентом Телецькою Людмилою Іванівною.

В експериментальній перевірці брали участь фахівці початкової ланки освіти творчої групи «Потенціал» факультету педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Дорогий друже!

У цьому посібнику на зустріч з тобою чекають чудові, прекрасні птахи та звірі. Вони мають велике бажання по-знайомитися, розповісти про ті країни, в яких мешкають, про спосіб життя та «дружбу» з письменниками, поетами, художниками, артистами театру та цирку.

У спілкуванні з ними ти будеш у захваті від читання зібраного матеріалу, який з радістю аналізуватимеш, думатимеш і доводитимеш свою думку, порівнюватимеш, критично мислитимеш і робитимеш висновки. Тебе зацікавить така робота, бо дізнаєшся багато нового, пізнаючи світ навколо себе, глибоко розуміючи вислів, який часто можна почути:

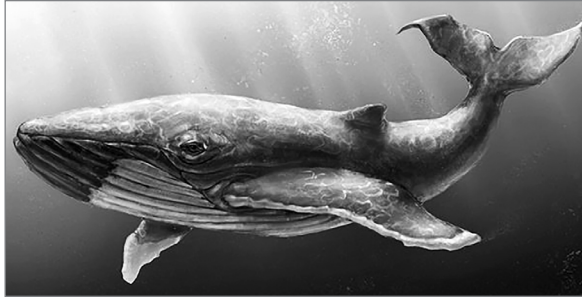
«Ми і Природа — єдині!

Хочеш мати друзів — сам стань дбайливим другом».

Авторський колектив

Не дивуйся та не лякайся. Це — **синій кит**, найбільша тварина на планеті. Так-так! Найбільша! А знаєш, чому?

Ні? Тоді читай!

I ПЛОЩИНА. «Хочу знати більше» (ХЗБ)

- ❖ Завдовжки він буває аж до 33 метрів, а завважки — до 150 тонн. Уявляєш?
- ❖ Зараз ще цікавіше! Одне його око важить кілограм, а серце — тонну! Коли цей титан видихає повітря, то утворюється 10-метровий фонтан. Чудове видовище!
- ❖ А зараз ти справді здивуєшся, коли дізнаєшся, що синій кит — це єдина тварина, яка вміє співати. Найкоротша його пісня триває 6 хвилин, а найдовша — 30. Живе такий красень до 90 років.

II ПЛОЩИНА. «Літературна»

- Тепер ти знаєш, якими є дорослі кити. А які вони, коли маленькі? Дізнаєшся про це, прочитавши казку.

КАЗКА ПРО МАЛЕНЬКОГО КИТА

1. Поповнення в сім'ї китів

Далеко-далеко у синьому морі, де безмежні води купають у собі сонечко, глибоко-глибоко народився малесенький кит. Але він страшенно боявся випливати на поверхню. А кити ж інакше дихати не можуть! Спочатку малюк навіть не намагався випірнути з води, тому мама ділилась із ним повітрям. З часом китеня підросло, та випливати все-таки боялось. Мама-кит усіляко заманювала сина на поверхню, обіцяючи показати безліч зірок, ріжок місяця чи яскраве сонце. Проте малюк не погоджувався. Він лише з глибини спостерігав, як над ним пропливають кораблі та човники.

2. Перша спроба

Якось китеня почуло щось незвичне угорі. Це на великому кораблі грала дивовижна музика, яка наче зачаровувала. Та й матуся давно не з'являлась на поверхні океану, щоб вдихнути повітря. Малюк боязко почав підійматися, бо цікавість брала гору. І що вище він підіймався, то гучніше лунала музика і яскравішими ставали зірки. Та китеня відпливло далеко від корабля, бо мама казала, що підпливати близько — небезпечно. Малюк слухав дивовижну музику, спостерігав за силуетами людей на кораблі, дивився, як крихітні зірочки підморгують йому згори. А тут ще й ріжок місяця визирнув з-за хмаринки...

3. Хвилювалась мама китеняти

Матуся раптом помітила, що синочка нема поряд, і дуже почала хвилюватися. Кинулася шукати його, аж поки не побачила малюка високо вгорі.

Вона одразу приєдналась до нього.

— Тобі подобається? — спитала вона. — А ти боявся підійматися!

— Тепер я часто підійматимусь на поверхню. Тут стільки цікавого! — захоплено відповів маленький кит.

Він удосталь надихався свіжого повітря, після чого вперше у своєму житті випустив фонтанчик води. І хоч той вийшов зовсім маленьким, китеня подумало, що тепер можна буде досхочу тренуватися.

За Марією Солтис-Смирновою

■ Прочитай образні вирази вдумливо, не поспішаючи. Уяви ту красу, яку автор передає словами, а художник може відтворити фарбами.

- Води купають сонечко.

- Мама заманювала зірками, місяцем, сонцем.

- Дивовижна музика зачаровувала.

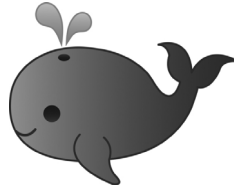
- Зірки ставали яскравішими.
- Крихітні зірочки дивилися на нього і підморгували.

- Визирнув ріжок місяця.

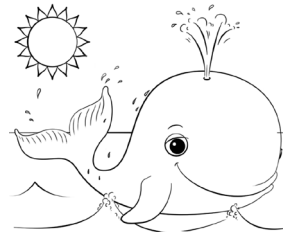

- Випустив перший у житті фонтанчик.

- Вивчи скоромовку про синього кита. Разом з друзями позмагайся на швидкість і правильність вимови.

Ките, ките, покатай!
Сяду верхи на кита,
й помандруємо в Китай!
Тільки я і тільки ти.
Що за диво — ті кити!

III ПЛОЩИНА. «Поезія»

- Прочитай казковий вірш Оксани Кротюк, намагаючись уявити чудову картину, яку авторка передає за допомогою художніх засобів.

ЧОРНЕ МОРЕ Й СИНІЙ КИТ

Грають в морі сині хвилі,
З піни гребені в них білі.
А в небесній височині
Хмари плинуть білопінні.
Це ж яка краса на світі!
Скільки сонця і блакиті!
І великий синій кит
Ніжно дивиться на світ.

Та коли неждано хвилі
Піднімають гриви білі
І вітрисько без упину
Котить збурену лавину,
То великий синій кит
Хмуро дивиться на світ.
Він бурчить тоді сердито,
Що не хоче в морі жити.

Є в природи свій порядок,
Але кит йому не радий.
Тож безкрає й неозоре
Він задумав випить море.
Всі дельфіни й кашалоти
Закричали: «Що ти! Що ти!»
А засмучені акули
Лиш докірливо зітхнули.
Кит же взявся за своє:
Б'є хвостом і воду п'є.
Тут пішла по морю чутка,
Що воно зміліє хутко.
В морі ставсь переполох,
Тільки й чути «ох!» та «ох!».
Риби всі заметушились,
Заметляли, завертілись
В глибині й на міліні,
Й на самісінькому дні.
І омару черепаха
Пожалілась, бідолаха:
«Я в цім морі триста років,
Тут на дні завжди був спокій.
Хто ж це море замутив?
Хто це гвалт тут учинив?»

Їй омар — великий рак —
Відповів: «Тут щось не так...»
Й сам, задкуючи, із ляку
Вліз під камінь, неборака.
А вугор? Цей мандрівник
Вмить кудись із моря зник.
Краби ж так по дну біжать,
Що аж клешні їм дрижать.
Всі медузи як одна
Теж спустилися до дна.
А налякані кальмари
Дружно збилися в отари,
Пирснули своє чорнило —
Й море синє почорніло.
Ох і кит, мастак проворний!
Через нього море Чорним
Стало зватися з тих пір.
Хочеш вір, а хоч не вір.
Що ж було з самим китом?
Мав він клопіт з животом.
Й дотепер йому ще сором,
Що хотів був випить море.

Оксана Кротюк

■ Якщо віршована казка тобі сподобалась, то скажи, які художні засоби тобі найкраще поставали в уяві. Мені, наприклад, такі: *білопінні хмари, хвилі піднімають гриви білі*. А тобі?

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.